

Behov av stöd vid avslag och återvändande

Svenska Röda Korsets behovsanalys
Genomförd inom projektet AMIRA 2020-2021

Innehåll

Bakgrund och syfte	3
Information och rådgivning i asyl- och återvändandeprocessen	5
Stöd och förberedelse inför återvändande	7
Barn i återvändandeprocessen	9
Frihetsberövade	10
Stöd efter återvändande	11
Stöd till personer som möter personer med avslag	12
Förslag på utvecklingsområden och rekommendationer	13

Kontakta oss, vi svarar gärna på dina frågor.

Mejl info@redcross.se
Telefon 0771-19 95 00 alla vardagar klockan 10–12 och 13–16
Hemsida www.rodakorset.se

Migrationsrådgivning

Mejl returnsupport@redcross.se
Telefon 020-41 50 00 onsdagar klockan 9.00–12.00

Det går också att scanna koden här eller klicka på länken:
<https://www.rodakorset.se/fa-hjalp/kontakta-roda-korset/>

EUROPEISKA UNIONEN
Asyl-, migrations- och
integrationsfonden

Vi främjar migrationens möjligheter genom att driva ett projekt som medfinansieras av Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

AMIRA – Assisting Migrants in Return and Asylum

Bakgrund och syfte

Inom ramarna för Röda Korsets verksamhet stöd vid avslag och återvändande genomförs projektet AMIRA (Assisting Migrants in Return and Asylum). Projektet och denna behovsanalys finansieras av EU:s Asyl-, Migrations- och Integrationsfond. Projektets övergripande mål är att bidra till ett mer rättssäkert, värdigt och hållbart återvändande. Projektets genomförande består av att utveckla Röda Korsets stöd vid avslag och återvändande utifrån målgruppens behov och att nå fler individer i utsatthet med ett relevant stöd.

Projektets målgrupp är primärt tredjelandsmedborgare med avslag på asylansökan och i synnerhet särskilt utsatta grupper så som exempelvis, men inte uteslutande barn, personer med försämrad hälsa, ensamstående kvinnor eller individer som upplevt genusbaserat våld. Ett av projektets arbetsmetoder för att förbättra för målgruppen och att nå ut med stöd är att arbeta med aktörer som möter målgruppen och stödpersoner. Här ingår exempelvis frivilliga och anställda inom Röda Korsets olika verksamheter, men även andra personer och professioner i andra organisationer i civilsamhället och inom den offentliga sektorn som möter individer med avslag. Syftet med behovsanalysen är att undersöka målgruppens behov av stöd i samband med avslag och i återvändandeprocessen. Ett särskilt fokus i genomförandet av analysen har varit på så kallade målgruppsnära organisationer, däribland Röda Korskretsar, med syftet att undersöka deras och målgruppens stödbehov. Det har även funnits en ambition att särskilt undersöka behov hos särskilt utsatta grupper och att titta på behovet av stöd utifrån ett jämställdhets- och barnrättsperspektiv.

Behovsanalysen kommer att ligga till grund för den fortsatta metodutvecklingen och genomförandet av AMIRA-projektet, men är även tänkt att användas brett i verksamhetsutvecklingen på området och föda in i Svenska Röda Korsets program för asyl och återvändande; exempelvis som underlag inför verksamhetsplanering, utveckling av verksamheter och inför eventuella nya projektansökningar. I genomförandet av analysen har ett brett underlag av åsikter inhämtats från målgruppen och personer som möter dessa. Åsikterna har inhämtats genom intervjuer, möten och workshops med anställda, frivilliga och representanter från lokala kretsar inom Röda Korset och i andra civilsamhällesorganisationer samt med myndighetspersoner, främst beslutsfattare och handläggare på Migrationsverket. AMIRA:s interna samverkansgrupp och det nationella nätverket för stöd vid avslag och återvändande som Röda Korset samordnar har involverats i processen och varit viktiga forum för kartläggning av behov. Även andra nationella Rödakorsföreningar, så som Albanien och Kosovo, har involverats. I samband med behovsanalysen har projektet i samarbete med Röda Korsets center för krigsskadade och torterade i Skellefteå även genomfört intervjuer med åtta barn som fått avslag om deras tankar kring återvändande.

Analysen bygger även på en enkätundersökning som genomförts bland målgruppen och stödpersoner om stödbehov och tillgänglighet där 46 svar samlats in och analyserats, en tidigare genomförd behovsanalys inom Röda Korsets verksamhet på landets förvar, underlag från möten och workshops genomförda med frivilliga och anställda inom Röda Korsets i ett tidigare AMIF-projekt SRK Återvändandeprocessen samt de intervjuer och möten som genomfördes i samma projekt med barn och vuxna som återvänt till Albanien, Irak och Kosovo samt med myndigheter och nyckelaktörer i dessa länder. Totalt har projektet inhämtat och analyserat 90 åsikter om målgruppens och stödpersoners behov. På grund av Covid 19-pandemin och de restriktioner som präglar projektets första år har vi inte kunnat involvera målgruppen på det sätt som vi tänkt. Exempelvis har inte fysiska intervjuer eller fokusgrupper med målgruppen skett utöver intervjuerna med barn. Vi har dock även utgått ifrån de 28 intervjuer som gjordes i samband med uppföljningsrapporten och bland de 46 enkätsvar som samlats in finns även målgruppen representerad. I övrigt har vi förlitat oss på övriga informanter för att ta reda på målgruppens behov. Många kretsars verksamheter och även andra direktstödsverksamheter har lagts ner eller pausats under pandemin. Detta har även begränsat vår möjlighet att ha kontakt med målgruppsnära organisationer.

Denna behovsanalys bygger på erfarenheter och åsikter från:

- 27** individer som återvänt till Albanien, kurdiska Irak och Kosovo
- 13** röster, förvarstagana och frivilliga, på landets förvar
- 8** civilsamhällesorganisationer
- 8** barn med avslag
- 7** frivilliga som möter målgruppen
- 7** workshops och samverkansmöten
- 46** enkätsvar om behov av stöd kopplat asyl och återvändande
- 6** intervjuer med myndighetspersoner, exempelvis handläggare och beslutsfattare på Migrationsverket

Information och rådgivning i asyl- och återvändandeprocessen

Samtal om återvändande sker ofta via Röda Korsets migrationsrådgivning och är den huvudsakliga ingången för alla migrationsrättsliga ärenden. Många individer med avslag tar kontakt med våra jurister och migrationsrådgivare efter avslag för att få information och rådgivning kring möjligheter och alternativ efter avslag. Återvändande är ett av dessa alternativ, men vi vet också att en del individer väljer livet som papperslös eller att resa vidare inom Europa eller väljer att göra ett så kallat spårbyte och söka arbetstillstånd. I de fall individen uttrycker önskemål om mer detaljerad information kopplat till återvändande görs en hänvisning till rådgivare inom AMIRA-projektet som kan ge sakliga och neutrala råd och information om exempelvis statliga reintegrationsprogram, återvändandeprocessen, vad eventuellt återtagandeavtal innebär och insikt i hur till exempel Migrationsverket och Polisen arbetar.

Flera av de aktörer vi pratat med uttrycker att det finns ett glapp mellan avslaget och själva verkställigheten i fråga om vart man kan vända sig för stöd och information. Det är en period ofta, men inte alltid, präglad av psykisk stress samtidigt som situationen ställer stora krav på handlingskraft ifråga om att fatta beslut och potentiellt en stor omställning i livet. Migrationsverkets roll, mandat och förutsättningar är begränsade till att arbeta med verkställighet och möjlighet till stöd kopplat till behov av upprepad information vid flera tillfällen, samtal utifrån individens situation och vägledning i dessa stora beslut saknas hos de offentliga myndigheterna med ett formellt ansvar. Det finns därmed stora behov av stötta i individuella ärenden liksom att kunna hänvisa till andra aktör med bättre kännedom om särskilda åtgärder, ta kontakt med myndigheter förklara processen och rättigheter och skyldigheter. Här är Röda Korset en självklar aktör med den expertis som byggts upp i projektet, men vi har fortsatt utmaningar att nå målgruppen i den omfattning vi hade önskat.

I migrationsrådgivningen erbjuder jurister grundläggande information om asyl- och återvändandeprocessen. Det rör sig exempelvis om regler kring hinder mot verkställighet, övertagande av polismyndighet för tvångsvist återtagande och eventuella hinder mot verkställighet eller omständigheter som rör återtagandeavtal. Det finns stora behov av juridisk vägledning och information efter avslag på asylansökan. För att kunna bidra med juridisk rådgivning krävs kunskap som normalt faller utanför kompetens hos frivilliga inom Röda Korset och i andra lokala verksamheter inom civilsamhället.

Att förmedla korrekt och neutral information om en individs rättigheter och alternativ är en viktig del i att förebygga utsatthet. Förståelse för avslagsbeslutet kan hjälpa individen att acceptera sin situation och stärka känslan av egenmakt. Det reducerar risken att personen själv ska fatta beslut om sin framtid som bygger på felaktiga grunder. För att undvika att personer som fått avslag driver en process som utifrån ett juridiskt perspektiv helt saknar grunder och därmed lägger tid, energi och resurser på ett utsiktslöst förfarande, är kvalificerad juridisk rådgivning ett behov som är viktigt att möta då det är en grundläggande del av en hållbar återvändandeprocess. För att kunna möta behovet av stöd är tillgänglighet till juridisk rådgivning viktig.

Några av de frivilliga som intervjuades inom behovsanalysen för förvar föreslog att Svenska Röda Korsets migrationsrådgivning skulle svara bättre på de förvarstagnas behov föreslog de intervjuade mer flexibla öppettider. För närvarande är öppettiden på förmiddagen och intervjuobjekten förklarade att det är vanligt att den dagrytmen påverkas på grund av frihetsberövandet och att många i förvar lider av sömnlöshet och har därmed svårigheter att utnyttja de tidiga öppettiderna. Ett annat förslag var att utöka öppettiderna till flera dagar i veckan för att öka tillgängligheter men också för att minska väntetiden efter det att behovet av kontakt uppmärksammats. Besökarna beskrev att några av grupperna besökte på torsdagar och om de hänvisar en person till migrationsrådgivaren på en torsdagskväll måste personen vänta till nästa onsdag innan de kan nå en rådgivare.

Samtal om avslag och återvändande sker ofta i verksamheter som drivs av kretsar eller i andra målgruppsnära verksamheter i civilsamhället. Verksamheterna har ofta ett fokus på integration eller etablering, exempelvis språkcaféer eller mötesplatser för asylsökande med aktiviteter på olika anläggnings-, transit- eller utreseboenden. Det är inte alltid de som möter individer med avslag har kunskap om processen, stödmöjligheter som finns eller konsekvenser av olika beslut som kan påverka processen. Frågor som handlar om asyl, uppehållstillstånd och återvändande är ofta komplicerade frågor som kräver kunskap inte bara om lagstiftning men också hur olika myndigheter handlägger ärenden. Här ser vi vikten av att lokala verksamheter har kännedom av och kan göra säkra hänvisningar till professionellt stöd inom Röda Korset som exempelvis till en migrationsjurist eller direkt till projektets återvändanderådgivare. Det finns därmed ett behov av grundläggande kunskap kring processen, bemötande och av att veta vilken instans som är lämplig att hänvisa till.

En viktig del av stödet vid avslag är samtalet i sig och den kurativa effekt samtalsstöd kan ha. Beslutet att man inte får stanna i Sverige kan vara svårt att hantera och kan i somliga fall innebära inte bara oro för framtiden och rädsla över att åka tillbaka till det land man flydde utan även besvikelse, chock, sorg och känslor förknippat med skam. Läs mer längre ner om behov kring psykosocialt stöd. Här finns stora behov av att stärka upp kunskapen kring psykosocialt stöd till specifika målgrupper inom Röda Korset, men också inom andra organisationer och verksamheter. Det handlar även om att öka kunskapen kring vilken typ av aktiviteter som utgör ett evidensbaserat bra stöd för målgruppen.

Stöd och förberedelser inför återvändande

Det finns stora behov hos personer som fått avslag av att få stöd i att förbereda sig mentalt och känslomässigt för ett eventuellt återvändande. Det finns också behov kopplat till att hantera de känslor som ett negativt beslut ofta innebär, såsom sorg, ilska, besvikelse och maktlöshet. Utmaningen ligger i att hitta verktyg och metoder för att vända känslan av hopplöshet till hopp och framtidstro även om förhoppningarna om ett uppehållstillstånd visar sig vara ute. Det kan då vara svårt att hitta kraft att se sina alternativ hitta mening och kraft att gå vidare.

Flera av de aktörer vi pratat med vittnar om att det tar tid att ta sig igenom den mentala processen som situationen med avslag innebär och det kräver ofta många samtal med en person man har förtroende för. Här kan målgruppsnära verksamheter som exempelvis utförs av lokala kretsar och verksamheter inom övriga civilsamhället spela en viktig roll i att stödja individen och bidra till att öka förutsättningarna att undersöka olika alternativ och vägar framåt efter ett avslag. Ett viktigt budskap till civilsamhället i stort och till olika målgruppsnära verksamheter är därför att vara en aktör som vågar lyfta frågan om återvändande och att ha modet att ställa frågor kring hur personen själv ställer sig till ett återvändande. Att finnas till hand och vara närvarande och lyssna, och visa förståelse utan att förespråka något alternativ kan vara till stor hjälp. Här kan kunskap om motiverande samtal och stärkt kompetens och kapacitet att föra utforskande samtal vara en väg framåt.

Det finns behov av att stärka kretsars kapacitet att bemöta individer som har fått avslag. De som möter denna grupp, exempelvis i verksamheter för asylsökande, bör ha grundläggande kunskap kring återvändandeprocessen, men även om samtal, bemötande och psykosocialt stöd i den specifika situationen avslag och vid ett återvändande. Det har också internt inom Röda Korset uttryckts behov av att kontextualisera befintlig kunskap om psykosocialt stöd för målgruppen i den särskilda situation som ett avslag och ett eventuellt återvändande innebär.

Många personer med avslag efterfrågar ekonomiskt stöd då man uppger att man inte har någonting kvar i hemlandet. Många återvändare kommer tillbaka till svåra sociala och ekonomiska förhållanden och tvingas gå tillbaka till boendemiljöer av mycket låg standard. Chocken och omställningen efter en relativt hög levnadsstandard många upplevt i Europa kan göra situationen extra svår framförallt för de som har barn. De stödprogram, kontantstöd eller återintegreringsstöd som finns idag är enbart tillgängliga för en liten del av de som faktiskt återvänder och utnyttjas inte alltid på bästa sätt då det finns brister i informationen om stödet från myndigheterna, men även avsaknad av kunskap hos de som möter målgruppen inom civilsamhället. Det har i genomförandet av denna analys framkommit behov av kontantstöd och materiellt stöd inför ett återvändande. Då Svenska Röda Korsets stadgar och riktlinjer inte medger för kontantstöd som distribueras i Sverige, bör eventuella möjligheter att erbjuda kontantstöd i tredjeland som inte inkluderas på Migrationsverkets lista över länder där kontantstöd erbjuds, ses över. Däremot har vi möjlighet att erbjuda materiellt stöd och kommer att göra detta på försök inom projektet. Detta stöd bör handläggas av återvändanderådgivare. Stödet kan öka möjligheterna till ett humant, värdigt och hållbart återvändande.

Det kan exempelvis handla om kläder och skor, material för fritidsaktiviteter, eller reskostnader till aktiviteter som främjar hälsan. Det är önskvärt att individen själv får vara med och bestämma över inköp för att öka känslan av egenmakt och värdighet snarare än att ta emot det som en gåva. Detta kan kräva att en kontaktperson exempelvis från lokal krets kan bistå med utlägg eftersom Röda Korsets policy kring bistånd inte tillåter hantering av kontanter. För att stödet ska vara flexibelt krävs att en bedömning och således hantering görs i varje enskilt ärende.

Intervjuer och samtal med representanter från andra organisationer samt tjänstemän med myndighetsbakgrund lyfter behovet av att utveckla stödinsatser som riktar sig till de som kommer att få avslag. I dagsläget är stödet huvudsakligen inriktat på etablering och språk. Det behövs fler insatser som stärker individer som inte får uppehållstillstånd samt fler insatser som når målgruppen med information om återvändande och som stödjer en hållbar och långsiktig reintegration. Dessa kan vara kurser i företagande, coaching, överlevnadskunskap, projektledning och allmänna yrkesförberedande praktiska kurser, engelska eller bokföring. Även psykosociala insatser så som samtal, stöd till föräldrar och kulturella aktiviteter som stärker individen inför ett eventuellt återvändande kan vara relevant.

Barn i återvändandeprocessen

Generellt har de barn vi intervjuat ett behov av att prata om frågor som rör avslag, utvisning och återvändande. Barn har ofta många rädslor kopplat till utvisning, återvändande och hemlandet som de kan ha behov av att få ventileras och prata om. Bland dessa rädslor finns oro för krig, fysisk säkerhet, att bli tvångsrekryterad, eller att bli slagen i skolan, kulturella skillnader, att få gå i skola, att leva som tjej, att återvända till ett land där man inte kan språket, kulturen eller kanske ens har varit i eller inte har minnen av, att inte känna någon eller att inte ha vänner. Det är viktigt att det i mötet med barn även finns utrymme att prata om eventuella minnen samt saker som kan vara positivt med ett återvändande. Det kan till exempel vara att träffa släktingar barnet inte har träffat på länge.

Barn som intervjuats har både positiva och negativa upplevelser av att vara med på Migrationsverkets återvändandesamtal. Generellt är det viktigt att de som möter barn med avslag eller som befinner sig i återvändandeprocessen våga kommunicera öppet och rakt med barnet på barnets nivå samt att ge ramar och förbereda barnet inför exempelvis ett återvändandesamtal med Migrationsverket. Barn vill gärna veta hur det kommer att bli efter en utvisning eller ett återvändande från ett praktiskt perspektiv. Utöver fysisk säkerhet och krig är skola och utbildning något som barn oroar sig över. Det är viktigt att det finns en balans i barns involvering och att barn involveras på ett sätt som är rimligt utifrån ålder och det enskilda barnets situation. Det kan handla om att undvika att barn till exempel får gå in och tolka och översätta beslut för sina föräldrar. Samtidigt är det viktigt att föräldrar och andra aktörer är raka och tydliga med vad som kommer att ske och vad det innebär.

Saker som enligt de intervjuade barnen själva kan hjälpa i samband med eller efter återvändandet är att ha lite pengar, mat, boende och skola ordnat. De lyfter även vikten av att veta vad man kan vänta sig innan man utvisas eller återvänder. Frågor och behov kring barn i processen som har lyfts av andra aktörer är till exempel vikten av att barn involveras på rätt sätt och att Migrationsverket i större utsträckning behöver individanpassa de samtal och möten som genomförs med barn.

De intervjuer som genomfördes med barn och deras föräldrar inom ramarna för Svenska Röda Korsets uppföljningar av återvändande i Albanien, Irak och Kosovo visade på att barnen hade påverkats väldigt negativt av återvändandet. De kände sorg, saknad och hopplöshet inför sin situation. Några föräldrar menade att det var enklare med de små barnen som var mer medvetna, men att till och med små barn förstod.

Bristande möjligheter i hemlandet och saknaden av skolan var svår för många. Flera barn i skolåldern hade problem med språk på olika sätt, att de inte kunde undervisningsspråket tillräckligt bra och fick gå om klasser och gå med yngre barn. Barnen i familjerna hade varit närvarande på möten med Migrationsverket och de som ger reintegrationsstöd i exempelvis Irak, men upplevde inte att de hade varit så delaktiga eller involverade. Inget barn hade någon specifik reintegrationsplan, inga kontakter eller förberedelser hade gjorts inför återvändandet utöver att översätta och få med sig dokument.

Frihetsberövade

Förvarstagna lever i ett slags limbo, där de väntar på att andra ska fatta avgörande beslut om deras liv samtidigt som deras vardag är begränsad och styrd. Brist på självbestämmande och möjlighet att styra över sitt eget liv kan leda till nedstämdhet och passivitet eller ilska. Den psykiska hälsan påverkar i sin tur individens förmåga att aktivera sig.

Området att ge stöd vid återvändande ansågs som ett centralt behov i intervjuer som undersökte behov hos förvarstagna. Många av de frivilliga aktiva i verksamheten uttryckte att de förvarstagna ofta känner hopplöshet över att återvända till ett land där de i vissa fall saknar kontakter. De frivilliga, andra organisationer och Migrationsverkets anställda ansåg att internationella rödakors- och rödahalvmånerörelsens stora nätverk är fördelaktigt för att bidra till kontakter i hemlandet, en plats att gå till vid den första natten eller en organisation att söka stöd ifrån. De som intervjuades rekommenderade Röda Korset att utöka nätverket utanför rörelsen. Andra civilsamhällsorganisationer som deltog beskrev att de hade goda förbindelser utomlands som skulle kunna kombineras med Röda Korsets kontakter och på så sätt bidra till starkare stöd till de som ska återvända.

Stöd efter återvändande

En viktig del av att förbereda sig inför återvändandet är att undersöka vilka förutsättningar som finns för reintegration. Många individer upplever efter återvändandet att orsakerna till migrationen fortfarande finns kvar och en del att de fortsatt har skyddsbehov. En stor del av de personer Röda Korset intervjuat i Albanien, Kosovo och Irakiska Kurdistan planerar inte att stanna kvar i hemlandet. Att åstadkomma en hållbar reintegration är en av de största utmaningarna efter ett återvändande.

Att individen inte ser sitt återvändande som en slutstation eller en varaktig lösning kan innebära att de saknar motivation för att engagera sig i långsiktiga reintegrationsplaner eftersom de planerar att migrera till Europa igen så fort tillfälle ges. Därför behövs både kortsiktigt stöd och ett mer långsiktigt stöd för de som återvänder. Omedelbart stöd kan vara att möta behov som uppstår direkt efter ankomst. Det kan handla om att bli mött på flygplatsen, stöd med tillfälligt boende på ankomstorten eller någon att ta kontakt med för samtal och vägledning in i samhället. Det kan också vara pengar att kunna ta sig från flygplatsen till hemorten på ett säkert sätt vid obekväma tider på dygnet. Samtal bör föras om specifika individuella behov i så god tid som möjligt före återvändande. Detta ökar möjligheterna att inhämta informationen om behoven kan mötas i hemlandet fram redan innan verkställighet sker.

Efter återvändandet uppger individer i Albanien, Kosovo och kurdiska Irak att de önskar att de hade bättre boende, tillgång till eget boende och tillgång till vatten och el exempelvis. De flesta uppger att de har problem med försörjning och inte klarar sig på det stöd som de fått, en del uppger att maten inte räcker och att de har svårt att få tillgång till sjukvård. Många mår psykiskt väldigt dåligt och känner vanmakt inför sin situation. Barn och föräldrar uppger behov kopplat till utbildning och språksvårigheter efter återvändandet. Det finns ett behov av att säkerställa ett mer individuellt utformat stöd som inkluderar barn och kvinnor i familjer.

Att stärka nätverket mellan Svenska Röda Korset och våra systerföreningar är ett viktigt steg för att kunna förbättra och utveckla vårt stöd med tillgång till landinformation. I de länder det saknas förmåga att stötta upp återvändare som målgrupp, det kanske saknas resurser eller mandat, finns det behov att kunna involvera andra organisationer i civilsamhället både i Sverige och i återvändandeländer. Att kunna erbjuda och stötta med säkra hänvisningar är ett viktigt arbete utifrån ett skyddsperspektiv, och även om det kräver stora arbetsinsatser och kontinuerligt arbete att skapa och upprätthålla internationella kontakter och nätverk är det ur ett hållbarhetsperspektiv ett mer långsiktigt sätt att stötta återvändare än tillfälliga bidrag.

Stöd till personer som möter personer med avslag

Frågor som handlar om avslag och återvändande kommer ofta upp i verksamheter migranter besöker, men vilka inte är direkt riktade till eller rustade för att ge rådgivning och stöd specifikt kopplat till avslag eller återvändande. Frivilliga inom Röda Korset kan uppleva arbetet med att svara på frågor om avslag och återvändande betungande och svårt, både utifrån de personliga resurser som krävs, men även utifrån att sakfrågorna är komplicerade. De uttrycker att det hade varit hjälpsamt om tjänsteorganisation kunnat ta över kontakter med exempelvis Migrationsverket som frivilliga ofta tar i dagsläget. I samtal med kretsar som aktivt arbetar med stöd till målgruppen har det framkommit att det fortfarande ofta är otydligt för kretsarna vad Röda Korset som organisation kan erbjuda och vilken typ av frågor vi kan svara på. De uttrycker att det därmed behövs information till frivilliga som är mer konkret och lättillgänglig.

De efterfrågar också handledning för att kunna bolla svåra frågor kopplat till återvändande, dels etiska generella frågor, men även i enskilda ärenden. De efterfrågar också tydliga rutiner för hur ärenden åtgärdas. Det finns behov av mer personlig och direkt kontakt med återvändanderådgivare och de ser behov av att tjänsteorganisationen arbetar mer proaktivt gentemot de aktiva kretsarna och erbjuder stöd och hjälp. Frivilliga uttrycker också att det är viktigt att tjänsteorganisationens är flexibel och kan ta emot en stor bredd av frågor.

I Röda Korsets utbud av kurser och information för frivilliga finns material om hur man främjar hållbart engagemang och hur man tar hand om sig själv som frivillig i svåra uppdrag där man möter personer i utsatthet. Dock har stora behov uttryckts av att särskilda informationsinsatser som avser just svårigheter som uppstår att möta personer som fått avslag och den speciell problematik som uppstår för personer i den situationen genomförs.

Frågor som ställts är hur man lyfter återvändande som ett alternativ och bemöter personer som helt tappat hoppet eller inte ser någon framtid.

I dialog med flera aktörer har det uttryckts behov av att samverka mer mellan organisationer inom civilsamhället. Detta för att effektivisera arbetet, undvika dubbelarbete och för att kunna erbjuda ett bättre stöd till den enskilda. Flera organisationer erbjuder liknande verksamheter och det kan i vissa för den sökande bli förvirrande. Det saknas också gemensamt forum eller plattform för lättillgänglig information om vilken organisation kan erbjuda vilken typ av bistånd och stöd. Det finns också stora behov hos frivilliga och anställda i civilsamhället att få kunskap om återvändande processen och vart de kan hänvisa för rådgivning. Utöver detta finns ett behov av kompetensutveckling och metodutveckling specifikt kopplat till de svåra samtalen och hur man motiverar personer i denna utsatta situation.

Förslag på utvecklingsområden och rekommendationer

Juridisk rådgivning – säkerställ och utveckla tillgängligheten till kvalificerad juridisk rådgivning för målgruppen och deras stödpersoner. Överväg också specifika insatser riktade till förvarstagna samt utveckla alternativa kontaktvägar för stöd vid avslag och återvändande för att kompensera minskad tillgänglighet och begränsade öppettider i Röda Korsets migrationsrådgivning.

Återvändanderådgivning – fortsätt stärka den lokala samverkan med kretsar och andra målgruppsnära verksamheter för att nå individer med avslag i större utsträckning och i ett tidigare skede. Fortsätt utveckla och kvalitetssäkra återvändanderådgivningen och stödet, baserat på behovsanalysen och annan kunskap som genererats inom projektet AMIRA.

Lokal verksamhetsutveckling – Se över och kartlägg vilka insatser som bedrivs lokalt för målgruppen asylsökande och hur dessa kan anpassas utefter att majoriteten asylsökande idag får avslag. Se över hur specifika och mer riktade insatser kan bedrivas som stärker individen oavsett om denne får uppehållstillstånd eller inte.

Ekonomiskt och materiellt stöd till målgruppen – Se över om och hur kontantstöd kan erbjudas till särskilt utsatta individer som inte inkluderas på Migrationsverkets lista över länder där personer kan få återetableringsstöd. Arbeta för fortsatt möjlighet att bevilja särskilt utsatta personer med avslag som står inför ett återvändande materiellt stöd inom verksamheten för stöd vid avslag även efter projekttid samt säkerställ finansiering på längre sikt.

Utbildning och stöd till de som möter målgruppen – fortsätt erbjuda utbildningar och andra kunskapshöjande insatser samt konsultation och dialogmöten internt och externt för att nå målgruppen i ännu högre grad. Stötta samt avlasta frivilligverksamheter och fungera som ett expertstöd i processen och komplement till andra insatser.

Reintegrationsstöd och internationell samverkan – Se över möjligheter att finansiera och utveckla stödprogram i tredje land och stärk samverkan med några särskilt viktiga återvändandeländer. Bidra till kunskapsspridning och genomför kapacitetsstärkande insatser med fokus på hur stödet bör breddas till att inkludera psykosocialt stöd, hälsofrämjande aktiviteter och riktade insatser till exempelvis kvinnor och barn i familj. Uppföljning av återvändare är en viktig metod för samverkan och stärkt kapacitet samt påverkan.

Frihetsberövande – Se över hur arbetet med särskilt utsatta grupper så som frihetsberövade kan stärkas med fokus på att stärka de frivilliga som besöker förvaren samt på att öka tillgången till juridiskt stöd och information om återvändande till målgruppen. Överväg att utveckla nya typer av stödjande och kunskapshöjande insatser.

Delaktighet och genusperspektiv – Fortsätt inhämta synpunkter och dokumentera erfarenheter hos individer med avslag och återvändare. Fokusera på särskilt utsatta grupper, kvinnors upplevelser och med ett barnperspektiv.

Barn – Sprid kunskap om barns behov och rättigheter kopplat till avslag och återvändande samt ta fram rekommendationer och material för hur stöd till barn i familj kan och bör utvecklas i Sverige och inom reintegrationsstöd som ges i tredje land. Stöd till barn behöver vara individbaserat, riktat och specifikt utformat efter barns egna behov.

Samverkan inom civilsamhället – Etablera och upprätthåll samordning och samverkan mellan relevanta aktörer med syfte att utbyta information kopplat till tillgängliga insatser och stöd för målgruppen. Arbeta för ökat utbyte och kompetensutveckling kopplat till samtal, psykosocialt stöd och stöd i tredjeländ bland annat.

Samverkan med myndigheter – Fortsätt att genomföra befintliga dialoger då dessa är viktiga för att kunna få snabb information och för att lyfta observationer. I kombination med dialog behövs dock påverkansarbete på politisk nivå samt eventuellt utveckla fler kontakter med Migrationsverket på regional och lokal nivå för ett mer operativt perspektiv och samverkan.

Vi främjar migrationens möjligheter genom att driva ett projekt som medfinansieras av Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

AMIRA – Assisting Migrants in Return and Asylum

Svenska Röda Korset
Box 17563, Hornsgatan 54, 118 91 Stockholm
Telefon Infoservice 0771-19 95 00
E-post: info@redcross.se | Besök vår hemsida www.rodakorset.se